

Barbara Kania

ROLA KULTURY W KREACJI PRZESTRZENI PUBLICZNEJ MIAST NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH PLACÓW ŚRÓDMIEJSKICH W KATOWICACH

Słowa kluczowe: Katowice, przestrzeń publiczna, Europejska Stolica Kultury, plac miejski, zagospodarowanie tymczasowe.

THE ROLE OF CULTURE IN CREATING CITIES' PUBLIC SPACES BY EXAMPLE OF SELECTED CENTRAL CITY SQUARES IN KATOWICE

Keywords: Katowice, public spaces, European Capital of Culture, city squares, temporary design.

Wstęp

Przestrzenie publiczne, ich zagospodarowanie oraz funkcje stanowią ważny wyznacznik jakości życia w mieście. To one decydują o postrzeganiu i atrakcyjności miasta, o tym czy jest ono przyjazne ludziom. Dobrze zaprojektowane przestrzenie publiczne ułatwiają kontakty międzyludzkie i budowanie więzi społecznych. Wśród nich wyróżniają się place, stanowiące centrum życia publicznego. Place są miejscem spotkań, przy nich lokalizowane są najważniejsze budynki, i często to właśnie place stają się wizytówką miasta. Ich zróżnicowana forma, funkcja i lokalizacja nadają indywidualny charakter każdemu z nich. Odpowiednio zagospodarowane przyciągają ludzi i ich integrują.

Jednym z czynników decydujących o atrakcyjności placów są różnego rodzaju wydarzenia, które się na nich odbywają. Szczególną rolę pełnią wydarzenia kulturalne, z którymi wiąże się niejednokrotnie tymczasowe zagospodarowanie przestrzeni placów. Działania wprowadzające urozmaicenie wzbudzają zainteresowanie i zatrzymują ludzi w ten przestrzeni na dłużej. Wydarzenia kulturalne, takie jak organizowana przez Unię Europejską Europejska Stolica Kultury, mogą stać się katalizatorem długofalowych zmian, i mieć wpływ na pozytywną zmianę przestrzeni publicznej, w tym przestrzeni placów miejskich.

1. Idea Europejskich Stolic kultury – działania w przestrzeni publicznej miast

Europejska Stolica Kultury jest miastem, które na rok wybierane jest na kulturalne centrum Europy.¹ Pomysł, zapoczątkowany w 1985 roku przez

¹ *Co to jest ESK*, <http://www.mkidn.gov.pl/pages/europejska-stolica-kultury-2016/co-to-jest-esk.php>, [dostęp dnia 11.04.2016].

grecką minister kultury Melinę Mercouri, dziś jest jedną z najbardziej rozpoznawalnych inicjatyw Unii Europejskiej.² Miasto, które w wyniku wieloetapowego konkursu otrzyma tytuł, dostaje szansę zaprezentowania szerokiej publiczności nie tylko swojego dziedzictwa kulturowego, ale także całego regionu i kraju. Inicjatywa, jaką jest Europejska Stolica Kultury, ma na celu wzmocnienie integracji i przyczynienie się do zbliżenia narodów w Europie.

Projekt ten cieszy się coraz większą popularnością wśród Europejczyków. Tytuł Europejskiej Stolicy Kultury jest niezwykle prestiżowy i przynosi ogromne korzyści zwycięskiemu miastu. Przyczynia się on do większej rozpoznawalności laureata, pomaga w promocji i pozytywnie wpływa na rozwój turystyki.

Każdego roku dwa miasta, w dwóch różnych państwach, piastują tytuł Europejskiej Stolicy Kultury. Jak dotąd dwa polskie miasta miały okazję nosić to miano, w 2000 roku był to Kraków, w roku 2016 jest nim Wrocław.³

Działania w ramach obchodów Europejskiej Stolicy Kultury mają miejsce przede wszystkim w przestrzeni publicznej. Łączą one mieszkańców i turystów, integrują ich, pokazują różne kultury. Zagospodarowania tymczasowe, koncerty, wystawy oraz inne wydarzenia gromadzą ludzi, jednocześnie powodując ich aktywizację, jak i ożywiając przestrzeń, w których działania te mają miejsce.

Przykładem jednej z najbardziej rozpoznawalnych akcji artystycznych w przestrzeni placu miejskiego, zorganizowanych w ramach obchodów Europejskiej Stolicy Kultury, był "Las odwrócony" wystawiony w 2004 roku w Lille, we Francji.⁴ Instalacja prezentująca zwrócone koronami ku ziemi drzewa zawieszane nad placem, autorstwa Atelier Lucie Lom, była szeroko omawiana w mediach, stała się bardzo rozpoznawalna i stanowiła świetną promocję ówczesnej ESK. Przykładem mniejszej, lecz trwałej ingerencji w przestrzeń publiczną, której powodem było otrzymanie tytułu w 2003 roku, była przebudowa placu Tummel w Grazu.⁵ Działania polegały na wbudowaniu w powierzchnię placu światła punktowych oraz jednej lampy o kształcie falistym, co spowodowało pozytywną zmianę percepcji tej przestrzeni oraz większe poczucie bezpieczeństwa. Także w Grazu zrealizowano projekt "Concrete Art" polegający na wprowadzeniu betonowych rzeźb w obszary kilku placów. To działanie spowodowało nie tylko wzrost atrakcyjności tych przestrzeni, ale także zainteresowanie sztuką.

² *Europejska Stolica Kultury*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Europejska_Stolica_Kultury, [dostęp dnia 11.04.2016].

³ *Europejskie Stolice (Miasta) Kultury*, <http://www.mkidn.gov.pl/pages/europejska-stolica-kultury-2016/dokumenty-i-linki/europejskie-stolice-miasta-kultury-ndash-strony-www.php>, [dostęp dnia 12.04.2016].

⁴ *Instalacja francuskich artystów ożywi budynek przy ulicy Mariackiej*, <http://katowice.naszemiasto.pl/artykul/instalacja-francuskich-artystow-ozywi-budynek-przy-ulicy-584014,artgal,t,id,tm.html>, [dostęp dnia 10.04.2016].

⁵ Celewicz P. (2005), *Wpływ nowoczesnych przestrzeni publicznych na postrzeganie atrakcyjności miasta*, "Czasopismo Techniczne" 2005, z. 9-A.

Otrzymanie tytułu ESK, a czasem same starania o to, bardzo często są katalizatorem pozytywnych zmian w przestrzeniach publicznych. Inwestycje zapoczątkowane w ramach kandydatury o miano Stolicy stają się motorem napędowym przekształceń na większą skalę. Nowe cykle wydarzeń kulturalnych, poszerzanie wiedzy, integracja oraz tymczasowe i stałe przekształcenia w przestrzeniach publicznych wywierają długofalowy i pozytywny wpływ na miasto.

Istotnym aspektem jest też zaangażowanie samych mieszkańców nominowanych miast w prowadzone działania, co szczególnie oddaje ducha wspólnoty europejskiej. Dzięki piastowaniu przez rok miana ESK w wielu mieszkańcach wrasta poczucie współodpowiedzialności, motywuje ich do działania i sami stają się aktywnym elementem życia kulturalnego miasta.

2. Katowice – „Miasto Ogrodów”

Katowice, miasto w południowej Polsce, stolica Śląska, przez lata kojarzone było z górnictwem i przemysłem. Powstałe z połączenia kilku osad, zaczęło gwałtownie się rozwijać dzięki wybudowaniu kolei w połowie XIX wieku. Realizowane według projektu budowniczego Nottenbohna Katowice wyrosły na przemysłową potęgę dzięki sztygarowi górniczemu Franckowi Wincklerowi. Specyfiką Katowic w obecnym kształcie, tak jak i niektórych innych miast Górnego Śląska, jest brak jednego wyraźnego centrum, co spowodowane jest jednoczesnym rozwijaniem się odrębnych miejscowości, które dopiero później zostały połączone w jeden organizm.⁶

Katowice od lat walczą z wizerunkiem brudnego, przemysłowego, górniczego miasta, którym przestały być już wiele lat temu, a który zakorzenił się zarówno w Polsce, jak i poza jej granicami. Prowadzone przez magistrat kampanie i działania promocyjne okazywały się nie być zbyt skuteczne, do momentu kiedy pojawiła się szansa na całkowitą odmianę wizerunku, promocję miasta, przekształcenie przestrzeni publicznych i poprawę jakości życia mieszkańców. Szansą tą okazała się być decyzja Unii Europejskiej o przyznaniu tytułu Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 roku jednemu z polskich miast.

Do konkursu w 2009 roku zgłosiło się jedenaście miast: Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Łódź, Lublin, Toruń, Poznań, Szczecin, Warszawa i Wrocław.⁷ Ostatecznie Europejską Stolicą Kultury został Wrocław, który wy-

⁶ *Historia miasta*, <https://www.katowice.eu/miasto/o-mie%C5%9Bcie/informacje-o-mie%C5%9Bcie/historia-miasta>, [dostęp dnia 13.04.2016].

⁷ *Europejska Stolica Kultury. Zgłosiło się 11 miast*, <http://www.rp.pl/arttykul/529002-Europejska-Stolica-Kultury-2016--Zglosilo-sie-11-miast-.html> [dostęp dnia 12.04.2016].

przedził w rankingu pozostałych finalistów: Gdańsk, Lublin, Katowice i Warszawę.⁸

Katowice zaistniały w gronie kandydatów dzięki dziennikarzom śląskiego oddziału „Gazety Wyborczej”, za namową których prezydent Piotr Uszok powołał Radę Programową z zespołem koordynującym proces kandydowania.⁹ Władze stolicy Śląska na hasło przewodnie kandydatury wybrały „Katowice – Miasto Ogrodów”. Hasło wydaje się być pozoru przewrotne, ponieważ Katowice powszechnie kojarzone są z przemysłem i wydobywaniem węgla, a nie z zielenią w mieście, jednak ma ono swoje uzasadnienie zarówno w historii tego miejsca, jak i danych statystycznych.

Stolica Śląska jest trzecim¹⁰ w Polsce miastem pod względem powierzchni terenów zieleni. Tereny biologicznie czynne, czyli lasy, tereny zieleni urządzonej oraz tereny rolnicze stanowią prawie 48% powierzchni Katowic.¹¹

Historycznie hasło przewodnie nawiązuje do idei miasta-ogrodu Ebenezerza Howarda i realizacji tego typu założenia w postaci osiedla Giszowiec.¹²

Było ono pierwszą realizacją idei Howarda w Polsce. Powstałe na początku XX wieku osiedle, przeznaczone głównie dla górników kopalni Giesche i ich rodzin, składało się z placu, budynków użyteczności publicznej oraz domów otoczonych ogrodami.

Kolejną inspiracją dla hasła promocyjnego śląskiego kandydata do Europejskiej Stolicy Kultury 2016 były dawne ogrody jordanowskie. W Katowicach najprawdopodobniej mieściły się cztery.¹² Dziś już nieistniejące, niegdyś stanowiły ważny element przestrzeni publicznej miasta.

Władze Katowic, pomimo iż od roku 2011 wiedziały, że stolica Śląska nie zostanie Europejską Stolicą Kultury 2016, nie zaprzestały działań w ramach hasła promocyjnego „Miasto Ogrodów”. Akcje przeprowadzone w ramach kandydatury okazały się być tak ogromnym sukcesem, iż władze Katowic postanowiły je kontynuować, część z nich na stałe wpisując w kalendarz imprez miejskich budujących pozytywny wizerunek stolicy województwa.

⁸ *Europejska Stolica Kultury 2016 wyniki - już wiemy, kto wygrał*, <http://wspodnicy.ofeminin.pl/Tekst/Babskie-sprawy/533131,1,Europejska-stolica-kultury-2016--europejska-stolica-kultury-2016-wyniki.html>, [dostęp dnia 11.04.2016].

⁹ *Katowice 2016 - wnioski*, <http://kulturaenter.com/?p=11381>, [dostęp 09.04.2016 r.].

¹⁰ *Katowice uznane za jedno z najbardziej zielonych miast w Polsce*, http://katowice.wyborcza.pl/katowice/1,35063,17899820,Katowice_uznane_za_jedno_najbardziej_zielonych_miast.html, [dostęp dnia 10.04.2016].

¹¹ *Raport o stanie miasta Katowice 2013*, s. 82, http://www.katowice.eu/SiteAssets/miasto/o-mie%C5%9Bcie/strategia-rozwoju-miasta/raport-o-stanie-miasta-2013/Raport_o_stanie_miasta_2013_web.pdf, [dostęp dnia 14.04.2016].

¹² Komorowska A (2011), *Katowice - miasto ogrodów?*, "Zieleń miejska" 2011, s. 22

Do 2016 roku za działania w tym zakresie odpowiedzialna była Instytucja Kultury „Katowice Miasto Ogrodów”, natomiast od lutego 2016 roku w wyniku jej połączenia z Centrum Kultury Katowice im. Krystyny Bochenek powstała Katowice Miasto Ogrodów – Instytucja Kultury im. Krystyny Bochenek.¹³ Do najbardziej medialnych wydarzeń organizowanych cyklicznie należą: Katowice JazzArt Festival, Festiwal Muzyki Świata Ogrody Dźwięków, Katowice Street Art Festival, Ars Independent Festival oraz Festiwal Sztuki Reżyserskiej Interpretacje, a także Plac na glanc wspomagający renowację katowickich podwórz. Od końca 2015 roku Katowice należą również do Sieci Miast Kreatywnych UNESCO w dziedzinie muzyki.

Wszystkie te wydarzenia stanowiły w kilku ostatnich latach o sile promocji Katowic. Dzięki działaniom podjętym w ramach starań o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury, a w późniejszym okresie kontynuowanym, miasto zbudowało silną markę w dziedzinie kultury, zarówno w Polsce jak i na arenie międzynarodowej. Kandydatura do ESK, w przypadku Katowic, stała się przyczyną i katalizatorem pozytywnych zmian w przestrzeni miasta i kalendarzu kulturalnym oraz aktywacji mieszkańców.

3. Działania w przestrzeni publicznej wybranych placów śródmiejskich Katowic

W Katowicach od momentu zgłoszenia kandydatury do miana Europejskiej Stolicy Kultury widać było ogromne ożywienie, wzbogacenie programu kulturalnego oraz pozytywne zmiany w zagospodarowaniu przestrzeni publicznych. W przestrzeni placów zaistniały głównie działania artystyczne, najczęściej elementy wolnostojące, umieszczone we wnętrzu, akcentujące krajobraz.

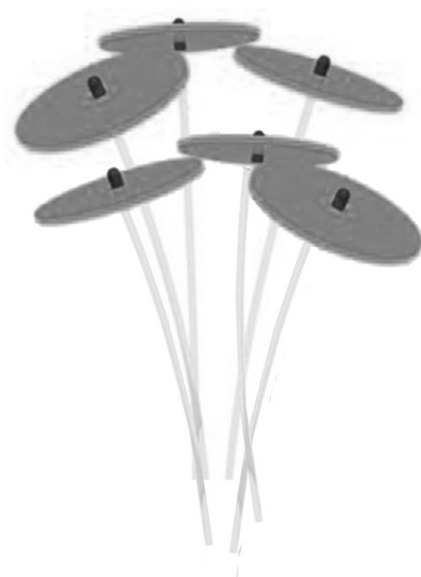
Przykładem jednej z niewielkich, ale zauważalnych ingerencji w przestrzeń miasta była instalacja **Moniki Szpener „Piony”** wystawiona na placu przed Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego jesienią 2010 roku¹⁴. Były to artystyczne obiekty przestrzenne w postaci sześciu kaktusów, każdy o wysokości ponad 3,5 metra, wykonane z białych, dwulitrowych butelek PET, uzyskanych w wyniku zbiórki surowców wtórnych. Kaktusy były od wewnątrz podświetlane, tworząc oryginalny wygląd i nastrój, nie tylko za dnia, ale także nocą. Świecące po zmroku ogromne plastikowe formy zarówno tworzyły nietuzinkową atmosferę, jak i także poprawiały bezpieczeństwo. Instalacja bezpośrednio nawiązywała do hasła przewodniego starań Katowic o ESK2016 "Miasto Ogrodów" poprzez odzwierciedlenie formy roślin wykonanych z kontrastującego z nimi materiału- plastiku. Atrakcyjny formą i zaskakujący materiałem projekt wprowadził na plac ożywienie, a zainteresowanie nim w konsekwencji doprowadziło do zatrzymywania się przechodniów na dłużej w jego przestrze-

¹³ *O nas*, <http://www.miasto-ogrodow.eu/strona/onas/mid/2>, [dostęp 03.04.2016].

¹⁴ *Monika Szpener w Katowicach*, <http://www.asp.katowice.pl/news/post/1171/monika-szpener-w-katowicach>, [dostęp dnia 05.04.2016].

ni. Instalacja była szeroko komentowana w mediach, dzięki czemu jeszcze bardziej zyskała na popularności zwiększając liczbę osób odwiedzających plac.

Rysunek 1. Cazador del Sol.



Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 2. „Piony”, Monika Szpener.



Źródło: Opracowanie własne.

Innym niezwykle ciekawym przedsięwzięciem w przestrzeni publicznej Katowic była instalacja **Cazador del Sol**¹⁵. Projekt autorstwa Agaty Norek i Rene Hildebranda wystawiony był na Placu Sejmu Śląskiego latem 2010 roku (oraz później w kilku innych miejscach Katowic). Projekt Cazador del Sol przedstawiał ukwieconą łąkę w środku miasta. Energetyczne i barwne kwiaty nigdy nie przekwitały, dając mieszkańcom energię i odprężenie.

Technicznie instalacja składała się z krążków plexi we fluorescencyjnym, żółtym kolorze zamocowanych na górze wysokich, cienkich i elastycznych „łodyg” z włókna szklanego.

Słoneczny ogród w centrum miasta reklamował starania o Europejską Stolicę Kultury, łącząc design i naturę, dwa najsilniejsze kierunki w działaniach promocyjnych Katowic w ostatnich latach. Dzięki „kwitnącej” instalacji Plac Sejmu Śląskiego promieniował energią i ciepłą atmosferą przyciągając ludzi, niezależnie od pogody. Instalacja rozpoznawalna była również poza granicami Polski, tym samym zwiększając zasięg działań promocyjnych miasta.

„**Kwiaty**” to instalacja niemieckiego artysty **Petera Grotza**, która pojawiła się na Rondzie Sztuki za sprawą festiwalu filmów niezależnych Ars Independent we wrześniu 2012 roku¹⁶. Dziesięć różnokolorowych, pięciometrowych kwiatów zdobiło przez dziewięć dni jedną z najbardziej rozpoznawalnych przestrzeni Katowic – plac przed Spodkiem. Ten barwny, niezwykle ogród, wzbudzający ogromne zainteresowanie już za dnia, ożywał po zmroku przyciągając tłumy odwiedzających. Nocą kwiaty nie tylko zaczynały świecić w różnych kolorach, ale również ich płatki unosiły się do góry podgrzewane ciepłym powietrzem. Instalacja znakomicie wpisała się w hasło promocyjne Katowic „Miasto Ogrodów”, tworząc bajkową, tajemniczą miejską dżunglę ogromnych kwiatów, każdej nocy odżywających na nowo.

Jednym z ciekawszych działań w przestrzeni Katowic były akcja artystyczna „**Pokrowce miejskie**” **Iwony Olbrecht**¹⁷. We wrześniu i październiku 2010 roku przechodnie mogli natknąć się w kilku miejscach Katowic (Plac Sejmu Śląskiego, Plac Rady Europy, ul. Uniwersytecka, ul. Mariacka, Rynek, Plac Andrzeja, Plac Miarki, ul. Francuska) na elementy małej architektury, wcześniej już tam obecne, lecz wyglądające inaczej niż zazwyczaj. Zmianą jaka nastąpiła było „ubranie” tych elementów w pokrowce z nadrukowanymi kolorowymi kwiatami. W tym przypadku również nasuwa się skojarzenie motywów na pokrowcach z hasłem promocyjnym „Katowice – Miasto Ogrodów”. Jest to przy-

¹⁵ *Cazador del Sol*, <http://kultura.wp.pl/title,Cazador-del-sol,wid,12345786,wiadomosc.html?ticaid=116e47&tictsn=3>, [dostęp dnia 06.04.2016].

¹⁶ *Rondo im. Jerzego Ziętka w Katowicach zakwitło! 10 olbrzymich kwiatów rozbłyśnie nocą*, <http://katowice.naszemiasto.pl/artukul/rondo-im-jerzego-zietka-w-katowicach-zakwitlo-10-olbrzymich,1549005,artgal,t,id,tm.html>, [dostęp dnia 10.04.2016].

¹⁷ *Konferencja Miasto Marzeń*, http://www.sarp.katowice.pl/program_29/kalendarz/konferencja_Miasto_Marzen.html, [dostęp dnia 12.04.2016].

kład działania, w którym sztuka „wychodzi” na ulice, gdzie każdy mieszkaniec czy turysta ma szansę z nią obcować. Dzięki między innymi temu projektowi, zakres działań promujących motyw przewodni starań Katowic o Europejską Stolicę Kultury 2016 rozszerzył się na przedmioty bliskie ludziom, codziennie mijane na ulicach.

Kolejnym bardzo ciekawym i szeroko opisywanym w mediach projektem byli „**Marzyciele**” autorstwa francuskiego **Atelier Lucie Lom**¹⁸. Instalacja przedstawiała figury czterdziestu mężczyzn w długich płaszczach zaglądających do wnętrza jednej z kamienic przy ulicy Mariackiej¹⁹. W otwartych oknach kamienicy powiewały firanki, nocą podświetlone od wewnątrz zielonym i żółtym światłem, tworząc niesamowitą, niepokojącą atmosferę, która nie pozostawiała przechodniów obojętnymi. Intrygująca, a dla niektórych kontrowersyjna akcja artystyczna, była jedną z najbardziej rozpoznawalnych w ramach działań promocyjnych Katowic jako kandydata do tytułu Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Pierwotnie artyści Philippe Leduc i Marc-Antoine Mathieu zostali poproszeni o przedstawienie na Placu Sejmu Śląskiego swojej instalacji stworzonej w 2004 roku dla miasta Lille, które wtedy było Europejską Stolicą Kultury. „Las odwrócony” stworzony z wiszących, odwróconych koronami w dół drzew, pełnym odgłosów oraz oświetleniem miał być nawiązaniem do motywu przewodniego Katowic – „Miasto Ogrodów”²⁰. Ze względów logistycznych nie udało się tego pomysłu zrealizować, jednak artyści stworzyli coś specjalnie z myślą o stolicy Śląska. Podczas wizyt studyjnych ich uwagę przyciągnęła duża ilość pustostanów w centrum miasta – i to one stały się motywem przewodnim akcji artystycznej. Niezagospodarowana kamienica przy ulicy Mariackiej była wyzwaniem, jakie instalacja sygnalizowała i przykładem jednego z możliwych rozwiązań tymczasowych. Projekt będący scenografią w mieście wzbudzał u przechodniów emocje i wprowadzał element zaskoczenia, a zainteresowanie odbiorców w konsekwencji prowadziło do popularyzacji Katowic jako kandydata do ESK 2016.

Przykładem niewielkiego, ale popularnego przedsięwzięcia, była urozmaicenie przestrzeni w Katowicach za pomocą ławki Lightbench, projektu gliwickiej pracowni SOKKA²¹. Prosta, elegancka, świecąca i, przede wszystkim, wykorzystująca odnawialne źródła energii ławka miała na celu nie tylko podniesie-

¹⁸ *Artystyczna inwazja: Marzyciele już są, przechodnie proponują kurtyzany*, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,8443930,Artystyczna_inwazja_Marzyciele_juz_sa_przechodnie.html, [dostęp dnia 09.04.2016].

¹⁹ Ulica Mariacka nie jest placem, jednak jest ona ważną przestrzenią publiczną w skali miasta, dlatego działanie w jej wnętrzu w ramach starań o ESK autorka uznała za istotne dla publikacji.

²⁰ *Instalacja francuskich artystów ożywi budynek przy ulicy Mariackiej*, <http://katowice.naszemiasto.pl/artukul/instalacja-francuskich-artystow-ozywi-budynek-przy-ulicy,584014,artgal,t,id,tm.html>, [dostęp dnia 10.04.2016].

²¹ *Świecące wzornictwo na katowickich ulicach*, <http://www.designalive.pl/swiecace-wzornictwo-na-katowickich-ulicach/>, [dostęp dnia 15.04.2016].

nie jakości życia mieszkańców, ale przede wszystkim zwrócić uwagę na dbałość o wspólną przestrzeń.

Dzięki wykorzystaniu paneli solarnych ławka w ciągu dnia pobierała i kumulowała energię słoneczną, by w nocy wykorzystać ją w postaci oświetlenia.

Ławka to przykład ekologicznego rozwiązania i popularyzacji designu w przestrzeniach publicznych miasta. Zaprezentowana w maju 2011 roku była elementem promocji starań Katowic o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury.

Zakończenie, podsumowanie

Kultura jest niezwykle istotnym czynnikiem kreującym przestrzeń publiczną. Wprowadzanie współczesnych form sztuki i organizowanie akcji artystycznych w ich obrębie pozytywnie wpływa na wizerunek miasta, jak i na aktywizację mieszkańców. Zabiegi te urozmaicają przestrzeń, podnoszą jej atrakcyjność i przyciągają ludzi.

Podjęmowane działania artystyczne, których efektem jest tymczasowe zagospodarowanie mogą być podstawą nie tylko drobnych działań we wnętrzach urbanistycznych, ale także podstawą szerszych działań rewitalizacyjnych. Z kolei działania w obrębach placów mogą zadziałać jak katalizator dla całego obszaru w którym się znajdują: pobliskich kwartałów, dzielnicy czy całego centrum miasta. Mogą one pokazać inne oblicze miasta przemysłowego, odpowiadającego na potrzeby współczesnego użytkownika przestrzeni miejskiej. Działania takie odbywają się z korzyścią dla mieszkańców, jednocześnie wzbudzając zainteresowanie turystów. Tymczasowe zagospodarowania przyciągają ludzi i zatrzymują ich na dłużej w przestrzeniach placów ułatwiając budowanie więzi społecznych.

Dla Katowic kandydowanie do miana Europejskiej Stolicy Kultury stało się szansą na zmianę wizerunku, promocję, poprawę przestrzeni i jakości życia. Miasto znakomicie tą szansę wykorzystało, mimo iż ostatecznie walkę o tytuł przegrało. Przykład ten pokazuje, że samo kandydowanie może być początkiem długofalowych i pozytywnych zmian. Działania tymczasowe w przestrzeniach placów miejskich, dzięki swej rozpoznawalności wypromowały miasto, jednocześnie aktywizując mieszkańców. Wiele z podjętych inicjatyw na stałe wpisało się do kalendarza kulturalnego miasta, co świadczy o tym, że są potrzebne i doceniane.

Jakość przestrzeni publicznych jest jednym z najważniejszych wyznaczników poziomu życia w mieście. Wymienione wyżej przykłady pokazują jak niewielkie zmiany mogą korzystnie wpłynąć na przestrzeń miasta. Warto inwestować w ich nową, lepszą jakość, ponieważ wpływa to na całościowy wizerunek miasta i podwyższa standard życia w nim. Interesujące, nowoczesne formy znacznie podnoszą atrakcyjność, zmieniając postrzeganie zarówno miasta, jak i regionu.

Bibliografia

1. Celewicz P., *Wpływ nowoczesnych przestrzeni publicznych na postrzeganie atrakcyjności miasta*, "Czasopismo Techniczne", Kraków 2005.
2. Komorowska A., *Katowice – miasto ogrodów?*, „Zieleń miejska”, Poznań 2011.
3. *Artystyczna inwazja: Marzyciele już są, przechodnie proponują kurtyzany*, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,8443930,Artystyczna_inwazja_Marzyciele_juz_sa_przechodnie.html, [dostęp 09.04.2016].
4. *Cazador del Sol*, <http://kultura.wp.pl/title,Cazador-del-sol,wid,12345786,wiadomosc.html?ticaid=116e47&ticsrn=3>, [dostęp dnia 06.04.2016].
5. *Co to jest ESK*, <http://www.mkidn.gov.pl/pages/europejska-stolica-kultury-2016/co-to-jest-esk.php>, [dostęp dnia 11.04.2016].
6. *Europejska Stolica Kultury*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Europejska_Stolica_Kultury, [dostęp dnia 11.04.2016].
7. *Europejska Stolica Kultury 2016 wyniki – już wiemy, kto wygrał*, <http://wspodnicy.ofeminin.pl/Tekst/Babskie-sprawy/533131,1,Europejska-stolica-kultury-2016--europejska-stolica-kultury-2016-wyniki.html>, [dostęp dnia 11.04.2016].
8. *Europejska Stolica Kultury. Zgłosiło się 11 miast*, <http://www.rp.pl/artukul/529002-Europejska-Stolica-Kultury-2016--Zglosilo-sie-11-miast-.html>, [dostęp dnia 12.04.2016].
9. *Europejskie Stolice (Miasta) Kultury*, <http://www.mkidn.gov.pl/pages/europejska-stolica-kultury-2016/dokumenty-i-linki/europejskie-stolice-miasta-kultury-ndash-strony-www.php>, [dostęp dnia 12.04.2016].
10. *Historia miasta*, <https://www.katowice.eu/miasto/o-mie%C5%9Bcie/informacje-o-mie%C5%9Bcie/historia-miasta>, [dostęp dnia 13.04.2016]
11. *Instalacja francuskich artystów ożywi budynek przy ulicy Mariackiej*, <http://katowice.naszemiasto.pl/artukul/instalacja-francuskich-artystow-ozywi-budynek-przy-ulicy,584014,artgal,t,id,tm.html>, [dostęp dnia 10.04.2016].
12. *Katowice 2016 - wnioski*, <http://kulturaenter.com/?p=11381>, [dostęp dnia 09.04.2016].
13. *Katowice uznane za jedno z najbardziej zielonych miast w Polsce*, http://katowice.wyborcza.pl/katowice/1,35063,17899820,Katowice_uznane_za_jedno_najbardziej_zielonych_miast.html, [dostęp dnia 10.04.2016].
14. *Konferencja Miasto Marzeń*, http://www.sarp.katowice.pl/program_29/kalendarz/konferencja_Miasto_Marzen.html, [dostęp dnia 12.04.2016].

15. *Monika Szpener w Katowicach*, <http://www.asp.katowice.pl/news/post/1171/monika-szpener-w-katowicach>, [dostęp dnia 05.04.2016].
16. *O nas*, <http://www.miasto-ogrodow.eu/strona/onas/mid/2>, [dostęp dnia 03.04.2016].
17. *Raport o stanie miasta Katowice 2013*, s. 82, http://www.katowice.eu/SiteAssets/miasto/o-mie%C5%9Bcie/strategia-rozwoju-miasta/raport-o-stanie-miasta-2013/Raport_o_stanie_miasta_2013_web.pdf, [dostęp dnia 14.04.2016].
18. *Rondo im. Jerzego Ziętka w Katowicach zakwitło! 10 olbrzymich kwiatów rozbłyśnie nocą*, <http://katowice.naszemiasto.pl/artykul/rondo-im-jerzego-zietka-w-katowicach-zakwitlo-10-olbrzymich,1549005,artgal,t,id,tm.html>, [dostęp dnia 10.04.2016].
19. *Świecące wzornictwo na katowickich ulicach*, <http://www.designalive.pl/swiecace-wzornictwo-na-katowickich-ulicach/>, [dostęp dnia 15.04.2016].

Streszczenie

Kultura jest niezwykle istotnym czynnikiem kreującym przestrzenie publiczne. Działania podejmowane w ich obrębie, takie jak tymczasowe zagospodarowania, mogą być podstawą nie tylko drobnych działań we wnętrzach urbanistycznych, ale także podstawą szerszych działań rewitalizacyjnych. Inicjatywy w obrębach placów mogą zadziałać jak katalizator dla całego obszaru w którym się znajdują: pobliskich kwartałów, dzielnicy czy całego centrum miasta. Artykuł opisuje działania podjęte w przestrzeni wybranych placów miejskich w Katowicach, w ramach kandydowania do tytułu Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Inicjatywy te stały się dla Katowic szansą na zmianę wizerunku, promocję, poprawę przestrzeni i jakości życia oraz aktywizację mieszkańców. Wydarzenia kulturalne, takie jak organizowana przez Unię Europejską Europejska Stolica Kultury, mogą stać się katalizatorem długofalowych zmian, i mieć wpływ na pozytywną zmianę przestrzeni publicznej, w tym przestrzeni placów miejskich.

Summary

Culture is a very significant factor that creates public spaces. Actions taken in this spaces, such as temporary designs, can be a beginning not only for small actions in urban interiors, but also revitalisation of a larger area. Activities in city squares can work for a bigger area: the closest blocks, quarters or even the city center. The article describes actions taken in the spaces of selected city squares in Katowice, while being a candidate for the European Capital of Culture 2016. This initiatives became for Katowice an opportunity to change the image, to promote the city, to improve the space and quality of life and to acti-

vate the inhabitants. Cultural events can positive affect long-tern changes, and influence a positive change of public spaces, including city squares.

Informacja o autorze

Barbara Kania
mgr inż. arch.
asystent,
Wydział Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach
Katedra Urbanistyki i Planowania Przestrzennego
barabara.kania@onet.pl